

СЕКЦІЯ 2. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
SECTION 2. INTERNATIONAL RELATIONS

УДК 339.5:327.8

JEL Classification: F13, F51

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr251114.05>

Гарасимків Ю. Л.,
викладач циклової комісії
фінансово-економічних дисциплін,
Івано-Франківський фаховий коледж
технологій та бізнесу, м. Івано-Франківськ
Нагірний Р. І.,
магістр,
Івано-Франківський навчально-
науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного
університету, м. Івано-Франківськ

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРИЧИН ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІЙН

Торговельні війни, що визначаються як економічна суперечка, в якій країни нав'язують торговельні бар'єри (тарифи, квоти) одна проти одної, є відомим явищем в історії міжнародних відносин. Однак у XXI столітті, на тлі уповільнення темпів глобалізації та зростання впливу великих економік, таких як США та Китай, це явище набуло нової гостроти. Якщо класична економічна теорія наголошує на перевагах вільної торгівлі та негативних наслідках протекціонізму, то сучасна практика свідчить про використання торговельних інструментів як важелів політичного тиску та засобів захисту внутрішніх інтересів. Розуміння багатогранних причин і факторів є важливим для прогнозування та пом'якшення їхніх деструктивних наслідків.

Економічні чинники є найбільш очевидною та часто декларованою причиною торговельних конфліктів, саме на них найчастіше наголошують науковці [1]. Вони, як правило, пов'язані з дисбалансами у світовій торгівлі та прагненням держав захистити національне виробництво.

Прагнення скоротити стійкий та великий двосторонній торговельний дефіцит є однією з основних рушійних сил протекціоністської політики. Уряди країн-імпортерів, які мають значний дефіцит, часто вважають, що такий дисбаланс є результатом "нечесної гри" торговельного партнера, а не

макроекономічних факторів (як-от відмінності у нормі заощаджень чи фіскальній політиці).

Використання іноземними урядами субсидій для підтримки окремих галузей розглядається як недобросовісна конкурентна перевага. Це дозволяє компаніям країни-експортера продавати товари за цінами, нижчими за ринкові чи навіть собівартість (демпінг), що завдає шкоди внутрішнім виробникам країни-імпортера. Країна-жертва, як правило, відповідає антидемпінговими та компенсаційними митами.

Протекціонізм часто використовується як інструмент захисту вразливих або стратегічно важливих національних галузей від іноземної конкуренції. Це може бути відповіддю на тиск внутрішніх промислових лобі та профспілок, які вимагають збереження робочих місць. Хоча економісти критикують цей підхід за його довгострокові негативні наслідки для споживачів, політична риторика "повернення робочих місць" залишається потужним каталізатором торговельних війн.

Сучасні торговельні війни все частіше набувають політичного та геополітичного виміру, виходячи за межі суто економічної доцільності.

Масштабні торговельні конфлікти між наддержавами (наприклад, США і КНР) є проявом ширшого геополітичного суперництва за глобальне домінування. Саме тому питання "світового (глобального) перерозподілу сфер впливу між визнаним світовим лідером США і високо динамічним Китаєм, який намагається стати не менш впливовим актором сучасності" [2, с. 13].

У цьому контексті торговельні бар'єри використовуються для обмеження технологічного розвитку конкурента та забезпечення національної безпеки у стратегічних галузях.

Торгівля перетворюється на зброю для досягнення зовнішньополітичних цілей. Рішення про початок або ескалацію торговельної війни часто має глибокі внутрішньополітичні корені. Уряди можуть використовувати протекціоністську риторику для мобілізації електорату, а тарифи – як швидкий і видимий спосіб продемонструвати рішучість перед виборцями, особливо у регіонах, що постраждали від деіндустріалізації. Популістські політики схильні ігнорувати складні макроекономічні пояснення на користь простих, але емоційно привабливих ідей про "нечесних іноземців".

Звинувачення у крадіжці інтелектуальної власності та примусовій передачі технологій є однією з найважливіших причин торговельних суперечок між розвиненими країнами та економіками, що розвиваються. Країни, які інвестують у НДДКР, розглядають недостатній захист ІВ як пряму загрозу їхній інноваційній перевазі та майбутньому економічному зростанню.

Ефективність існуючої міжнародної торговельної системи також впливає на схильність держав до початку торговельних війн.

Відмінності між економічними системами – ринковими та державно-керованими – є глибинною причиною конфліктів. Наприклад, країни з потужним державним втручанням у промисловість (виділення субсидій, контроль над експортом) часто розглядаються країнами з вільною ринковою економікою як такі, що порушують базові принципи рівності та відкритості.

Отже, торговельні війни є комплексним соціально-економічним явищем, спричиненим багатфакторним тиском. Основні причини варіюються від класичних економічних дисбалансів (торговельний дефіцит, демпінг) до складних політичних та геополітичних цілей (технологічне домінування, внутрішня політична мобілізація).

Сучасні торговельні конфлікти є відображенням фундаментального зрушення: перехід від ідеології вільної торгівлі до політики, де торгівля є інструментом національної могутності та економічної безпеки. Подальші дослідження повинні зосередитися на розробці механізмів, здатних ефективно інтегрувати розбіжності в економічних моделях та відновити довіру до багатосторонньої системи, запобігаючи перетворенню економічних суперечок на деструктивні та затяжні війни.

Список використаних джерел

1. Бойко Ю.В. Торговельні війни як інструмент міжнародної економічної політики. Дев'яності економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Львів, Україна, м. Ополе, Польща, 23-24 жовтня 2024 р.)/редкол.: О. Патряк та ін. ГО "Наукова спільнота", WSZiA w Opolu. Львів: ФО-П Шпак ВБ 126 с.

2. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 190 с.

